

ÅRSBERETNING 2019

NORDRE LAND KOMMUNE

INNHOOLD

Innledning.....	3
1 Forhold av vesentlig betydning for kommunen	4
1.1 Pensjon	4
1.2 Inntekter fra kraft-sektoren.....	5
1.3 Bruk av og avsetning til fond	6
2 Økonomisk stilling	8
2.1 Regnskapsresultat	8
2.2 Netto driftsresultat.....	9
2.3 Inntektsutvikling	11
2.4 Arbeidskapitalen.....	12
2.5 Likviditet	13
2.6 Soliditet.....	15
2.7 Egenfinansiering av investeringer	17
3 Avvik budsjett-regnskap	19
3.1 Fellesinntekter/fellesutgifter.....	19
3.2 Tjenesteområdene	21
3.3 Investeringer.....	23
4 Årets resultat og betydning for framtida.....	25
5 Redegjørelse for likestilling	26
5 Etikk	29
6 Internkontroll.....	30

Innledning

Årsberetningen er en lovpliktig del av regnskapet. Den er ment å være utfyllende i forhold til den informasjon som gis i årsregnskapet. Årsberetningen skal gi opplysninger om forhold som er viktige for å bedømme kommunens økonomiske stilling og resultatet og som ikke fremgår av årsregnskapet, samt om andre forhold av vesentlig betydning for kommunen.

Regnskapet for 2019 synliggjør økonomiske utfordringer i tjenesteområdene. Nye behov i tjenesteområdene, som ikke var kjent ved utarbeidelsen av budsjettet, gir tjenesteområdene utfordringer med å holde de tildelte rammene. Til tross for stram økonomisk styring og tiltak iverksatt for å redusere merforbruket, blir det til dels store merforbruk på flere områder i tjenesteområdene. Merinntekter på fellesområdet innenfor blant annet skatt og rammetilskudd, bidrar til at kommunen samlet sett kan legge fram et regnskap i 0,- etter pliktige strykninger på kr 1,77 mill. kr.

Netto driftsresultat, som er et av de viktigste økonomiske resultatmålene i kommuneregnskapet, ble 1,27 % av brutto driftsinntekter. 1,75 % er måltallet for en sunn kommuneøkonomi på lang sikt. Det generelle disposisjonsfondet ble økt i 2019, og kommunen fikk avsatt hele årets premieavvik i både KLP og SPK til premieavviksfondet, noe som gjorde at også dette fondet økte.

Nordre Land kommune har måltall knyttet til tre økonomiske størrelser; netto driftsresultat, egenfinansiering av investeringer og størrelsen på disposisjonsfondet. Det er et mål om 30 % egenfinansiering av investeringer. Dette målet ble ikke nådd i 2019. For 2019 var målet et disposisjonsfond på 6 % av brutto driftsinntekter. Det generelle disposisjonsfondet var ved utgangen av 2019 på 4,7 %. Samlet disposisjonsfond (premieavviksfondet holdt utenfor) utgjorde 7,8 %. Begge fondene økte fra 2018.

1 Forhold av vesentlig betydning for kommunen

1.1 Pensjon

Pensjon er et omfattende område med store summer både når det gjelder utgiftsføring i driftsregnskapet i løpet av et år, og ikke minst når det gjelder forpliktelse og eiendeler i balansen.

Driftsregnskapet

I kommuneregnskapet skal samlet pensjonskostnad utgiftsføres. Samlet pensjonskostnad består av netto pensjonskostnad og premieavviket (differansen mellom innbetalt premie og beregnet pensjonskostnad) med amortisering (utgiftsføring) av tidligere års premieavvik. Nordre Land kommunes samlede pensjonskostnad i Kommunal landspensjonskasse (KLP), økte fra 41,4 mill. kr i 2018 til 46,1 mill. kr i 2019. Amortisering av premieavvik var kr 4,5 mill. kr høyere i 2019 enn i 2018, og var hovedgrunnen til økningen i pensjonskostnaden.

Nordre Land kommune har valgt ett års amortisering av premieavviket. Dette betyr at hele premieavviket utgiftsføres året etter at det oppstår. De fleste andre kommunene i Norge deler utgiftsføringene (amortiserer) over 7 år (tidligere 15 år og 10 år). Dette medfører at samlet pensjonskostnad for Nordre Land kommune vil svinge mer, siden hele premieavviket utgiftsføres påfølgende år.

I regnskapet for 2019 er det på tjenesteområdenes budsjettansvar utgiftsført en pensjonsutgift på 16,25 % av alle lønnsutbetalinger for ansatte omfattet av pensjonsordningen i KLP. Dette er en videreføring på nivået med 2018. Utgiftsføringen var i 2019 lavere enn den samlede pensjonskostnaden som kommunen skal utgiftsføre, og det måtte derfor utgiftsføres ytterligere kr 2,7 mill. på pensjonsområdet KLP i forbindelse med årsavslutningen. For 2019 var derfor reel pensjonsprosent 17,3 %.

I Statens Pensjonskasse (SPK) ble samlet pensjonskostnad redusert fra 5,9 mill. kr i 2018 til 5,4 mill. kr i 2019. Med en amortisering av premieavvik i 2019 som innebar en inntektsføring (negativt premieavvik i 2018) og med et positivt premieavvik i 2019, blir det en lavere pensjonsutgift i 2019. For SPK ble det i 2019 utgiftsført en pensjonsutgift på 13,34 % av alle lønnsutbetalinger for lærere og andre som omfattes av denne pensjonsordningen, uendret fra 2018. Denne utgiftsføringen var i 2019 høyere enn den samlede pensjonskostnaden som kommunen skal utgiftsføre, og det måtte derfor føres en netto kostnadsreduksjon SPK på kr 1,2 mill. på pensjonsområdet i forbindelse med årsavslutningen.

Balansen

Pensjonsforpliktelsen, det vil si kommunens forpliktelse til å utbetale pensjon en gang i fremtiden, står som en langsiktig gjeld i balansen. Pr 31.12.19 utgjorde dette 807,4 mill. kr i KLP og 88,9 mill. kr i SPK.

Pensjonsmidlene som er avsatt i balansen for å dekke den fremtidige pensjonsforpliktelsen, er ført som anleggsmiddel i balansen. Pensjonsmidlene utgjør 724,6 mill. kr i KLP og 71,3 mill. kr i SPK. Differansen mellom forpliktelsen og de midlene som er satt av for å dekke forpliktelsen, er både knyttet til at det ikke avsettes pensjonsmidler til eventuelle framtidige AFP-forpliktelser og at det er forventninger om en økt verdi på pensjonsmidlene frem til pensjonene skal utbetales.

At Nordre Land kommune har ett års amortisering av premieavviket, gjør at kommunen ikke har en oppbygd «pensjonsbombe» med ventende premieavviks-utgifter i balansen i regnskapet. Det er kun årets premieavvik som står i balansen.

1.2 Inntekter fra kraft-sektoren

Nordre Land kommune har store inntekter knyttet til vannkraftutbyggingen i kommunen, med både konsesjonsavgifter, salg av konsesjonskraft, eiendomsskatt på verker og bruk, naturressursskatt og inntekter fra VOKKS. Alle inntektene går i sin helhet inn i driftsregnskapet til kommunen og blir brukt til å gi tjenester til innbyggerne i Nordre Land.

Konsesjonsavgifter, som skal gi kommunen en erstatning for generelle skader og ulemper som følge av vannkraftutbyggingen, som ikke blir kompensert på annen måte, utgjorde i 2019 2,377 mill. kr. Inntektene fra konsesjonsavgiftene avsettes til næringsfond, og brukes til tiltak rettet mot næringslivet i Nordre Land.

Med Dokksfløy-utbyggingen i 1989 kom Nordre Land kommune sin rett til uttak av konsesjonskraft. I 2019 gav salget av konsesjonskraft en netto inntekt i driftsregnskapet på 8,9 mill. kr. Fra 2019-regnskapet har Nordre Land kommune brukt av egen konsesjonskraft til eget forbruk. Dette har medført at et lavere volum har blitt solgt i markedet, mens prisen på anskaffelse av strøm har vært fast og knyttet opp mot prisen ved salg av konsesjonskraft. Dette har medført lavere inntekter knyttet til konsesjonskraft, og antatt lavere pris og forutsigbarhet på anskaffelse av strøm.

I tillegg til konsesjonskraftsalget gir vannkraftutbyggingen eiendomsskatteinntekter. I 2019 utgjorde eiendomsskatten fra kraftverkene 11,85 mill. kr. I tillegg til eiendomsskatt på kraftverk, hadde kommunen i 2019 eiendomsskatteinntekter fra andre verker og bruk på 2 mill. kr.

Naturressursskatten er en særskatt for kraftselskap. Skatten skal sikre kommunene med kraftproduksjon en stabil del av de samlede skatteinntektene fra kraftverkene. For Nordre Land kommune utgjorde naturressursskatten 7,28 mill. kr i 2019.

Nordre Land kommune har gitt ansvarlig lån til VOKKS Nett AS. I 2019 har mottok Nordre Land kommune 4,2 mill. kr i renter/utbytte på utlånet.

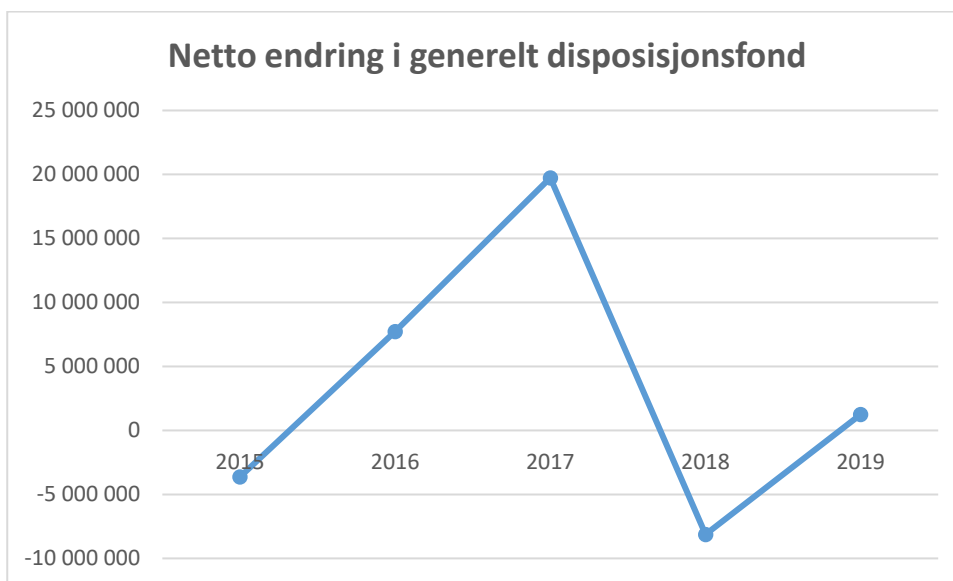
1.3 Bruk av og avsetning til fond

I 2019 brukte Nordre Land kommune 26,9 mill. kr fra fond i driftsregnskapet. Av dette utgjorde kr 8,1 mill. bruk av bundne fond. Kr 10,4 mill. av bruk av disposisjonsfond er bruk av premieavviksfond avsatt i 2018.

Nordre Land kommune avsatte kr 32,1 mill. til fond i 2019. Av avsetningen til disposisjonsfond er kr 15,7 mill. knyttet til avsetning av premieavvik KLP for finansiering av utgiftsføringen i 2020.

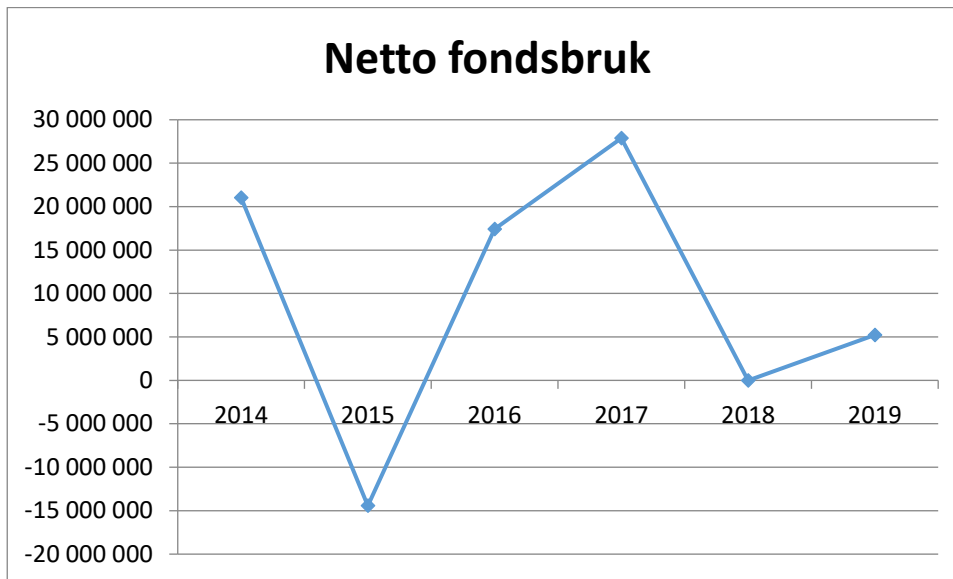
Generelt disposisjonsfond ble i sum styrket med kr 1,2 mill. i 2019. I 2019 ble det brukt 4,45 mill. av disposisjonsfond der de store summene var kr 1,75 mill. brukt til å dekke nye vedtak innen Helse og omsorg og kr 2,5 mill. ble brukt for å dekke kommunens egenandel i bredbåndsatsningen sammen med NKOM. Avsetningen for å styrke disposisjonsfond ble noe redusert sammenlignet med opprinnelig budsjettert som følge av lovpliktige strykninger. I 2019 ble det derfor avsatt ca. kr 5,7 mill. til det generelle disposisjonsfondet. Ved utgangen av 2019 utgjorde generelt disposisjonsfond kr 29,3 mill.

Grafen nedenfor viser netto endring i det generelle disposisjonsfondet de siste fem årene der positive tall er en netto avsetning:

Grafen viser at det generelle disposisjonsfondet fikk en god styrking i både 2016 og 2017, med gode regnskapsresultater som ble avsatt til det generelle disposisjonsfondet. I 2018 ble fondet redusert, som følge av fondsbruk i forbindelse med bredbåndssatsningen. Inneværende år økte igjen disposisjonsfondet noe.

Grafen nedenfor viser netto fondsbruk de siste seks årene, der positive tall er en netto avsetning:

Grafen viser at det i 2015 ble brukt mer av fond enn det ble avsatt til fond, og reduksjonen var til dels betydelig. Pensjon i form av størrelsen på premieavviket, bidrar negativt. I 2015 ble det i tillegg til bruk av premieavviksfond, brukt kr 10,0 mill. av fondsmidler til utlån som ansvarlig lån til Vokks Nett AS.

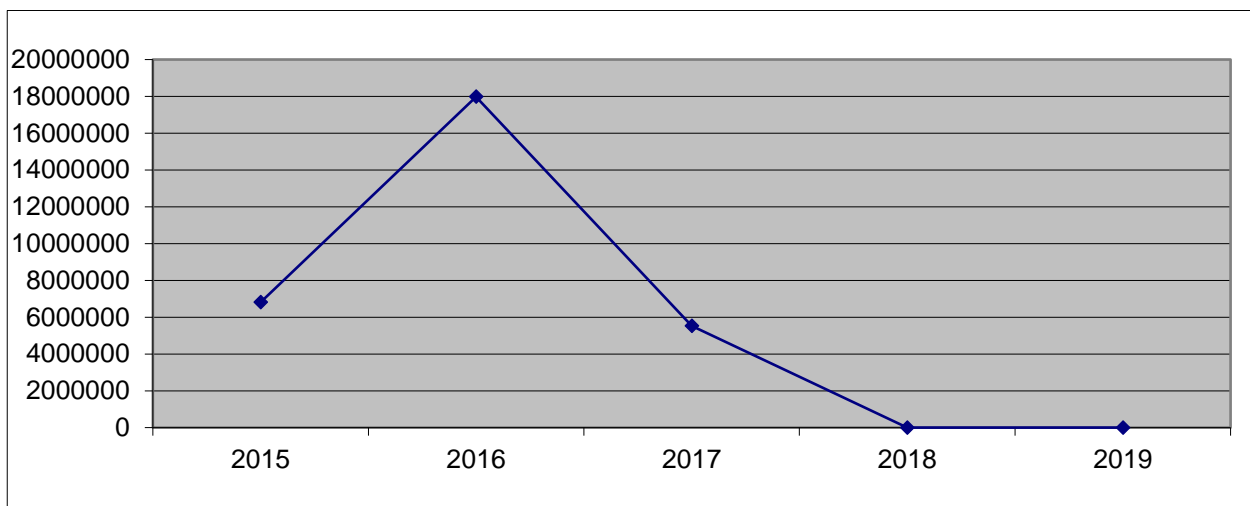
I 2016, 2017 og 2019 er det avsatt mer til fond enn det er brukt. Alle tre årene er avsetningen til premieavviksfondet høyere enn bruken, og bidrar derfor til positiv netto fondsbruk. I 2017 ble også det generelle disposisjonsfondet styrket, både gjennom avsetninger i opprinnelig budsjett og som følge av disponeringen av regnskapsresultatet for 2016. I 2018 ble det generelle disposisjonsfondet brukt som finansiering av satsninger på blant annet bredbånd, og bruken av fond økte derfor. I 2019 ble det generelle disposisjonsfondet styrket med en netto på kr 1,2 mill., i tillegg til at avsetningen til premieavviksfondet var høyere enn bruken.

2 Økonomisk stilling

Ved å benytte økonomiske nøkkeltall har man et grunnlag for å vurdere om kommunens virksomhet drives økonomisk forsvarlig. Nivåene på de beregnede nøkkeltallene må vurderes opp mot måltall for å avgjøre om verdien for nøkkeltallet er god eller dårlig. Nordre Land kommune har mål i Økonomiplan 2019-2022 knyttet til netto driftsresultat, egenfinansiering av investeringer og størrelsen på disposisjonsfondet i forhold til brutto driftsinntekter. Oppnådd resultat måles mot dette. Samtidig benyttes anbefalinger fra statlige myndigheter og snittet i Oppland eller landsgjennomsnittet som sammenligningsgrunnlag for Nordre Land kommune sine økonomiske nøkkeltall for 2019. Dette for å synliggjøre nivået på nøkkeltallene for kommunen.

2.1 Regnskapsresultat

Nordre Land kommune legger frem et regnskapsmessig resultat for 2019 i balanse. Nullresultatet framkommer etter pliktige strykninger/reduksjon av avsetning til disposisjonsfond med kr 1.771.352,01,- . Grafen nedenfor viser utviklingen i regnskapsresultatet de siste fem år:

I 2018 og 2019 hadde Nordre Land kommune et regnskapsmessig resultat på kr 0,- etter pliktige strykninger. I 2017 gav merinntekter på fellesområdet som skatt, rammetilskudd og renteinntekter sammen med mindreutgifter pensjon, et godt regnskapsresultat. Regnskapsåret 2016 var et godt år i hele kommune-Norge med store merinntekter på skatt.

Regnskapsresultatet i det kommunale regnskapet sier lite om det økonomiske resultatet, da bruk og avsetning av fond er med i regnskapsresultatet. I det kommunale regnskapet er det netto driftsresultat som er den viktigste indikatoren.

2.2 Netto driftsresultat

Netto driftsresultat viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra. Netto driftsresultat er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og finansiering av investeringer.

Netto driftsresultat er en regnskapsbenedvelse som kun brukes i kommuneregnskapet. Sammenhengen mellom netto driftsresultat og det regnskapsmessige resultatet er som følger:

Driftsinntekter
- driftsutgifter
<u>=Brutto driftsresultat</u>
- renter og avdrag
<u>=Netto driftsresultat i kroner</u>
+ Bruk av fond
- Avsetning til fond
- Overført til investeringsregnskapet
<u>= Regnskapsmessig resultat</u>

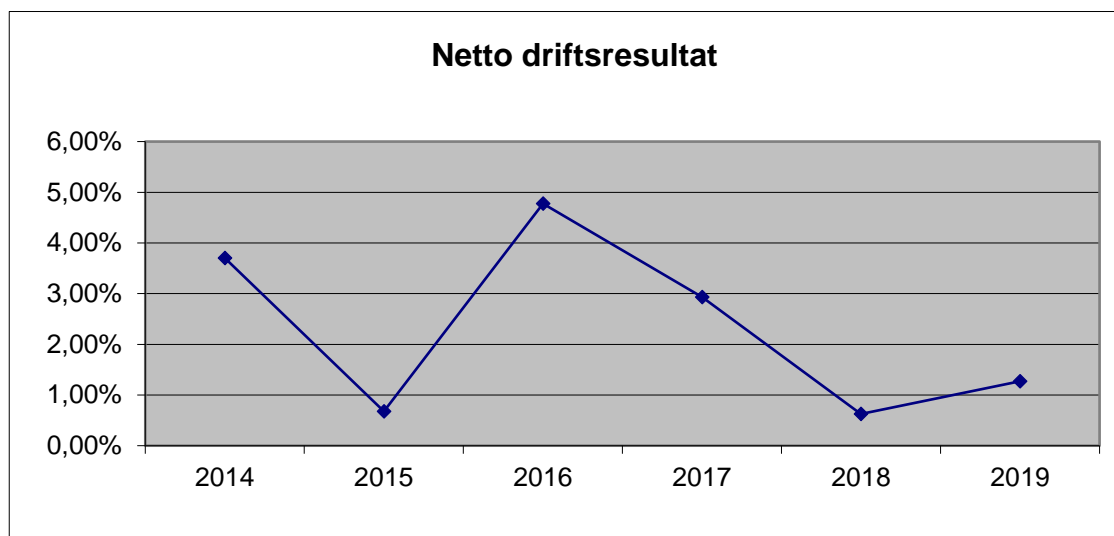
I Økonomiplan 2019-2022 ble det vedtatt følgende mål knyttet til netto driftsresultat:

Økonomisk mål nr.1:

Budsjettert netto driftsresultat skal være minst 1,75 % av brutto driftsinntekter.

Netto driftsresultat ble kr 8 mill. i 2019, og utgjorde 1,27 % av kommunens driftsinntekter. Dette resultatet er lavere enn det som var forutsatt i opprinnelig budsjett. I 2018 hadde Nordre Land kommune et nettodriftsresultat på kr 4 mill., eller 0,63 %. Netto driftsresultat for alle landets kommuner utenom Oslo var i 2019 1,2 %, mens snittet i Oppland var 0,7 %. Teknisk beregningsutvalg anbefaler at netto driftsresultat for primærkommunene over tid bør utgjøre 1,75 %, noe som også er fylkesmannens anbefaling. En kommune som over tid har et lavere netto driftsresultat enn anbefalt, er vurdert til ikke å ha en bærekraftig økonomi på lang sikt.

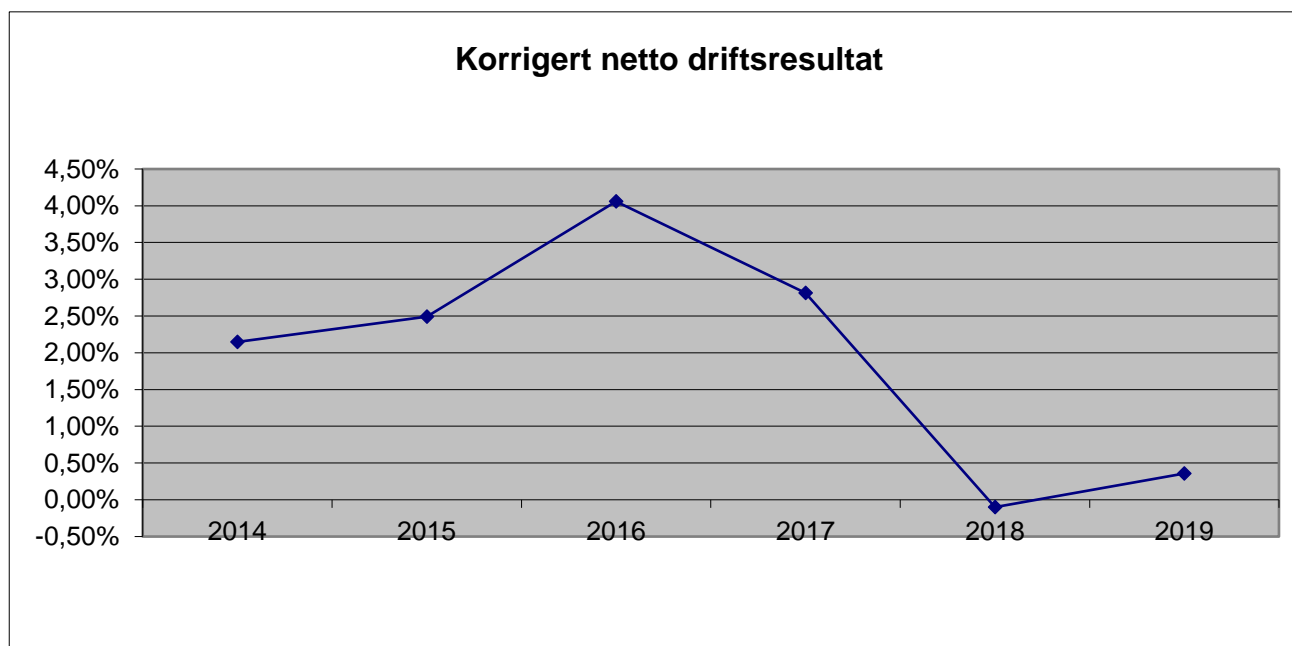
Figuren nedenfor viser utviklingen i netto driftsresultat siste 5 år:

Som man ser av grafen har Nordre Land de siste årene hatt positivt netto driftsresultat. Netto driftsresultat for 2019 er under fylkesmannens anbefalinger, noe det var også i 2015 og 2018. Mens de andre årene er netto driftsresultatene gode, med resultater godt over fylkesmannens anbefaling.

Premieavviket er et forhold som påvirker netto driftsresultat i stor grad. I år med store premieavvik vil også dette forholdet utgjøre vesentlig påvirkning på netto driftsresultatet. Siden positive premieavvik skal amortiseres påfølgende år, vil premieavviket kunne påvirke mye både i positiv og negativ retning.

Et mer korrekt bilde av resultatet av driften i kommunen, altså et netto driftsresultat korrigert for premieavvik, viser et korrigert netto driftsresultat for 2019 på kr 2,3 mill. eller 0,36 %. Figuren nedenfor viser utviklingen i korrigert netto driftsresultat (korrigert for premieavvik) siste 5 år:

Korrigert netto driftsresultat gir et riktigere bilde av resultatet i driften til en kommune. For Nordre Land kommune er korrigert netto driftsresultat bedre enn det ukorrigerte i 2015, som følge av korrigeringen av premieavviksutgiftsføringen. De årene der korrigert netto driftsresultat er dårligere, skyldes det et positivt premieavvik i regnskapsåret som er større enn fjorårets premieavvik. For 2019 er korrigert netto driftsresultat noe svakere som følge av inntektsføring av netto premieavvik, da årets premieavvik i KLP er kr 13,6 mill. og utgiftsføringen av fjorårets premieavvik utgjør kr 9,4 mill. Med arbeidsgiveravgift bidrar differansen i premieavviket fra 2018 til 2019 med kr 4,6 mill. positivt i netto driftsresultat. I tillegg kommer premieavviket i SPK, slik at total påvirkning på netto driftsresultat fra premieavviket inkl. arbeidsgiveravgift i 2019 er 5,7 mill.

2.3 Inntektsutvikling

	Regnskap 2019	Regulert budsjett 2019	Avvik i forhold til budsjett	Regnskap 2018	Økning fra 2018 Nordre Land kommune	Endring fra 2018, alle kommuner i landet
Skatt	155 139 689,93	151 000 000	4 139 689,93	148 416 810,68	4,53 %	4,70 %
Rammetilskudd	240 484 611,00	239 478 000	1 006 611,00	235 705 925,00	2,03 %	
Sum frie inntekter	395 624 300,93	390 478 000	5 146 300,93	384 122 735,68	2,99 %	

Nordre Land kommunes frie inntekter (skatt og ramme) ble i 2019 kr 395,6 mill. Dette var kr 5,1 mill. høyere enn budsjett, og kr 11,5 mill. høyere enn regnskapet for 2018.

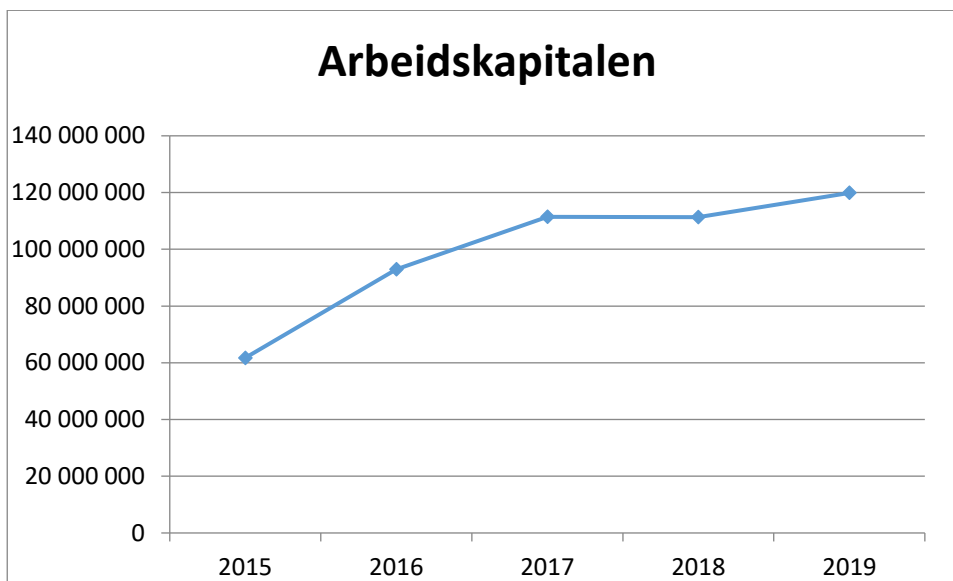
Skatteinntektene for Nordre Land ble høyere enn budsjettet. Utviklingen av skatteinngangen i Nordre Land viser en økning på 4,5 %. Skatteveksten for kommune-Norge ble 4,7 % fra 2018, noe som var en vesentlig høyere vekst enn anslaget i Statsbudsjettet for 2019, der forventet skattevekst var 0,4 % for landet totalt sett. Denne ble oppjustert til 1,2 % i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett. I forbindelse med fremleggningen av statsbudsjettet for 2020 ble anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i 2019 oppjustert ytterligere, begrunnet med bl.a. økende sysselsetting. Fortsatt høye utbytteinntekter til personlige skatteyttere, trolig som følge av tilpasninger til økt utbyttebeskatning, har også dette året bidratt til økte skatteinntekter for kommunene. Vekstanslagene ble oppjustert i oktober til 3,8 prosent for kommunene.

Hovedinntektene til Nordre Land kommune er knyttet til de frie inntektene. Videre er overføringer fra staten i form av refusjon sykepenger/fødselspenger, momskompensasjon og øremerkede statstilskudd viktige inntektskilder. Salgs- og leieinntekter, som hovedsakelig er knyttet til husleie, er den tredje største inntektsposten. Inntekter fra eiendomsskatt på verker og bruk og andre skatter, er nå den fjerde største inntektskilden. Inntektene fra brukerbetaling er knyttet til for eksempel barnehage, SFO, opphold i institusjon osv. er stabil og utgjør rundt 4 % av inntektene.

2.4 Arbeidskapitalen

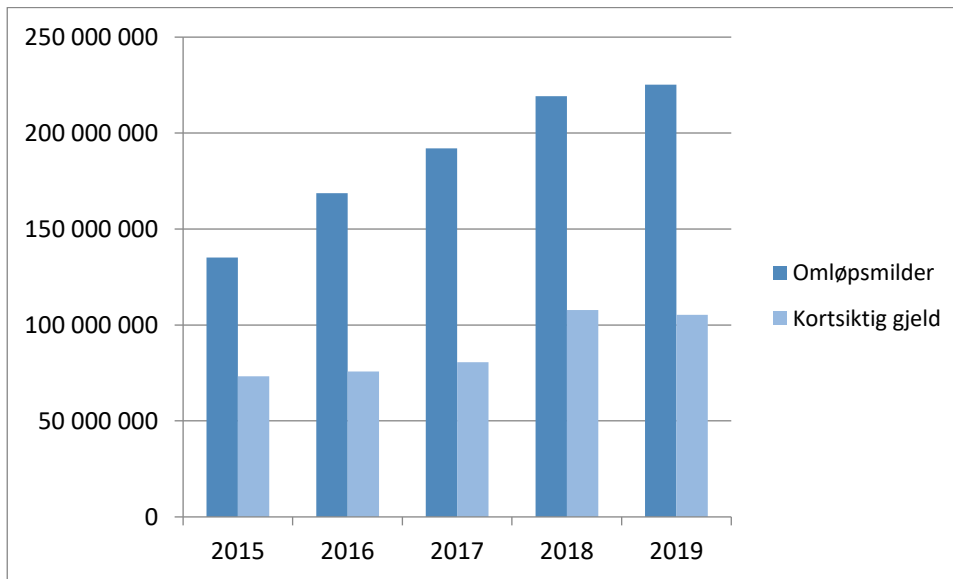
Kommuneregnskapet skal vise all anskaffelse (inntekter og innbetalinger) og anvendelse (utgifter og utbetalinger) av midler. Det betyr at kommuneregnskapet er et arbeidskapitalregnskap. Når anskaffelsen av midler er lavere enn anvendelsen, vil endringen bety at arbeidskapitalen er redusert i perioden. For å regne ut arbeidskapitalen kan man også se på forskjellen mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld.

Grafen nedenfor viser utviklingen i arbeidskapitalen de siste fem årene:

Arbeidskapitalen er vesentlig styrket fra 2015 til 2017, og nærmest uendret til 2018, før den igjen styrket seg fra 2018 til 2019. At arbeidskapitalen er styrket synliggjør at kommunen hadde større inntekter og innbetalinger enn utgifter og utbetalinger disse årene.

For å finne ut hvorfor arbeidskapitalen endres, må en se på forholdet mellom omløpsmidlene og den kortsiktige gjelden fra år til år. Diagrammet nedenfor viser utviklingen i omløpsmidlene og den kortsiktige gjelden, og synliggjør hvorfor arbeidskapitalen endrer seg:

Diagrammet ovenfor viser at omløpsmidlene øker jevnt årlig, mens den kortsiktige gjelden er relativt stabil fram til den gjorde et hopp i 2018. Fra 2015 er det en jevn årlig økning i omløpsmidlene, og med stabil kortsiktig gjeld styrkes arbeidskapitalen betydelig både i 2016 og 2017. I 2018 øker kortsiktig gjeld som følge av økt leverandørgjeld og balanseføring av Nordre Land sin andel av utgiftene i Gjøvik og Land barnevern i påvente av endelig avregning for 2018. Arbeidskapitalen er tilnærmet uendret i 2018 som følge av tilsvarende økning i omløpsmidlene. Det er i hovedsak økning i premieavviket og innestående i bank som gir økningen i omløpsmidlene i 2018. Også i 2019 er Nordre Land sin andel av utgiftene i Gjøvik og Land barnevern balanseført i påvente av faktura for endelig avregning. Den kortsiktige gjelden reduseres noe fra 2018 til 2019 som følge av redusert leverandørgjeld.

2.5 Likviditet

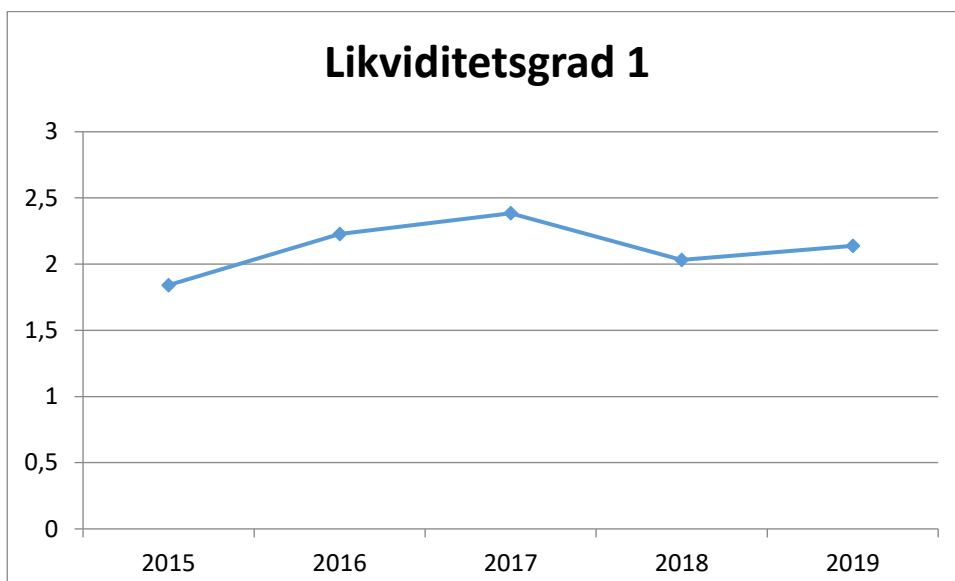
Begrepet likviditet er knyttet til kommunens evne til å dekke sine kortsiktige forpliktelser og tar utgangspunkt i forholdet mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld. Nordre Land kommune har gjennom årene hatt en god og tilfredsstillende likviditet. Men år med store premieavvik og utstrakt bruk av fondsmidler, gav perioder med svakere likviditet. De siste årene har likviditeten igjen vært tilfredsstillende.

Det er to nøkkeltall som benyttes for å bedømme likviditeten ved årsskiftet:

Likviditetsgrad 1 = omløpsmidler/kortsiktig gjeld

Her bør nøkkeltallet være større enn 2, fordi noen av omløpsmidlene kan være mindre likvide. Grafen nedenfor viser utviklingen i nøkkeltallet de siste fem år:

Likviditetsgrad 1

Nøkkeltallet har i hele perioden ligget rundt anbefalt nivå på 2. Etter 2015 er likviditeten styrket, og nøkkeltallet ligger igjen over anbefalt nivå. For 2018 er likviditeten noe redusert som følge av økt kortsiktig gjeld. For 2019 er likviditeten igjen noe styrket som følge av noe redusert kortsiktig gjeld, samtidig som omløpsmidlene er styrket med økte kortsiktige fordringer og økte premieavvik, på tross av reduserte bankinnskudd.

Likviditetsgrad 3 = mest likvide omløpsmidler/kortsiktig gjeld

Her bør nøkkeltallet være større enn 33 % eller 0,33. De mest likvide omløpsmidlene er kasse, bank og markedsbaserte plasseringer som er klassifisert som omløpsmidler og sertifikater som kan omgjøres til kontanter fort.

Likviditetsgrad 3

Som grafen ovenfor viser har likviditetsgrad 3 blitt betydelig forbedret fra 2016 og fram til 2018. Nøkkeltallet har hele tiden ligget godt over anbefalt nivå på 0,33.

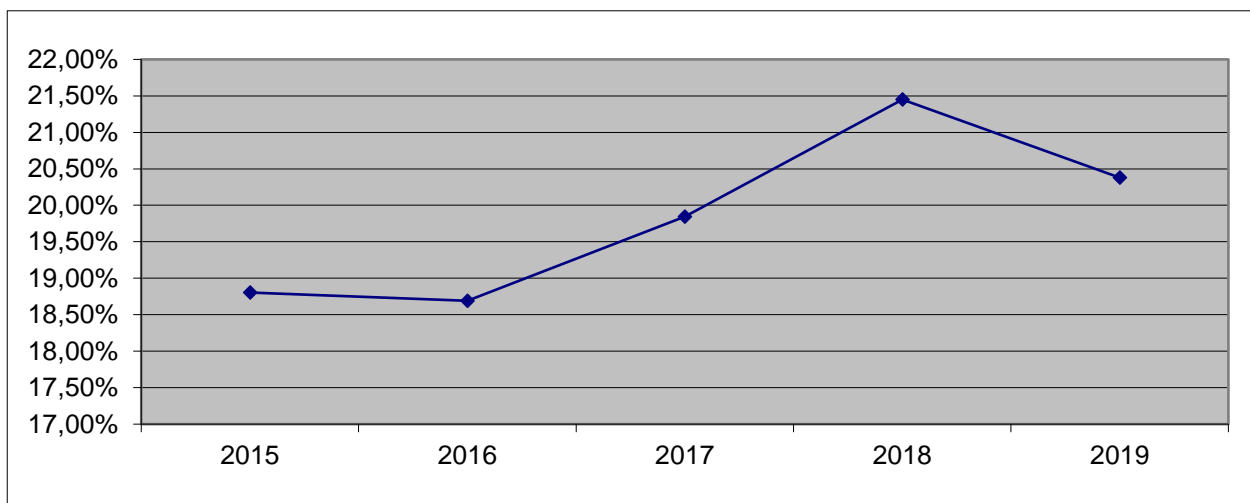
Styrkingen av omløpsmidlene de siste årene er knyttet til en vesentlig forbedring av likviditeten, i form av innestående midler på banken. I 2016 og 2017 var det en solid oppbygging av fondskapitalen, noe som også bidrar positivt på likviditeten. Reduksjonen i likviditetsgrad 3 fra 2018 til 2019 har sammenheng med nedgang i innestående i bank, som hadde en større nedgang enn reduksjonen i kortsiktig gjeld.

2.6 Soliditet

Begrepet soliditet kan forklares som kommunens evne til å tåle tap. Gjeldsgraden og egenkapitalprosenten gir informasjon om soliditeten. Egenkapitalprosenten gir informasjon om hvor stor andel av kommunen samlede eiendeler som er finansiert med egenkapital. Resterende eiendeler er finansiert med gjeld. Jo høyere egenkapitalprosent, desto bedre er soliditeten.

Egenkapitalprosent

For 2019 er egenkapitalprosenten 20,38 %, en liten reduksjon fra 21,45 % i 2018. Det er ingen måltall eller KOSTRA-tall for denne parameteren, men i det private næringsliv er en soliditet på mellom 10 - 25 % normalt.

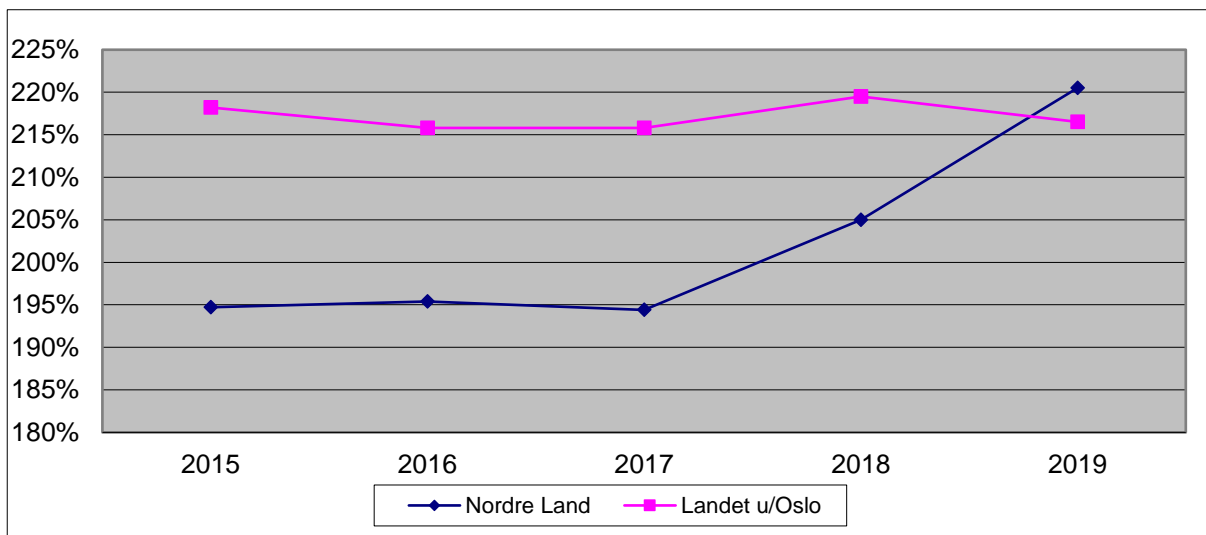
Soliditetsgraden ble noe redusert gjennom 2016, til tross for en netto styrking av fondsmidler og et solid mindreforbruk. I 2017 økte egenkapitalprosenten igjen betydelig. Denne økningen har fortsatt i 2018.

Egenkapitalprosenten sank fra 2018 til 2019. Eiendelene økte med i underkant av 10 mill., samtidig som egenkapitalen kun økte med i underkant av kr 0,5 mill. Pensjon og endringen i både pensjonsmidlene og pensjonsforpliktelsen påvirker egenkapitalen mye. I tillegg indikerer utviklingen at Nordre Land kommune økte lånefinansieringen av sine eiendeler.

Gjeldsgrad

Langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter er et uttrykk for kommunens gjeldsbelastning. Ordinære renter og avdrag på lån skal finansieres av driftsinntektene, og lånegjeld i prosent av driftsinntektene viser langsiktig gjeldsbelastning i forhold til inntektene. I brutto lånegjeld er all gjeld inkludert, også gjeld knyttet til selvkostområdene, startlån/formidlingslån og pensjonsforpliktelsen.

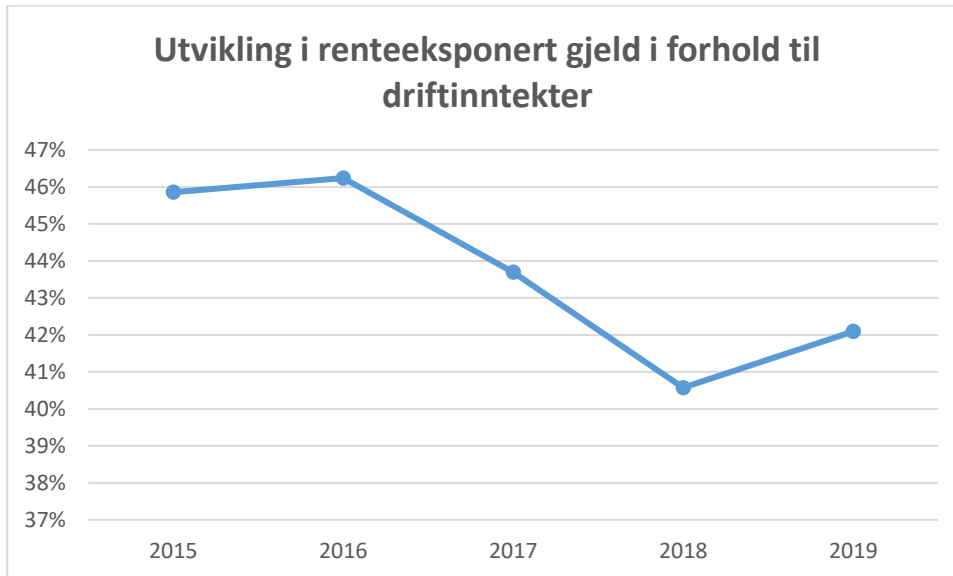
I Nordre Land kommune utgjør den langsiktige gjelden inklusive pensjonsforpliktelsen 220,5 % av brutto driftsinntekter i 2019. For 2018 var det tilsvarende tallet for Nordre Land 205 %. Økningen i gjeldsgraden fra 2018 til 2019 synliggjør at kommunens langsiktige gjeld øker mer enn driftsinntekter. Grafen viser utviklingen i gjeldsgraden de siste 5 årene for Nordre Land kommune sammenlignet med alle landets kommuner uten Oslo:

I 2015 klarte Nordre Land kommune å begrense låneopptaket og derigjennom holde gjeldsgraden lav ved å ha en større grad av egenfinansiering (bruk av avsetninger) og reduksjon av tidligere års ubrukte lånemidler. Gjeldsgraden har økt fra 2017. Driftsinntektene har blitt redusert hvert år siden 2017, mens den langsiktige gjeld fortsetter å øke. Både pensjonsforpliktelsen og lån øker, og det er lån som øker mest siden den langsiktige gjelden samlet sett øker mer enn pensjonsforpliktelsen øker. At gjelden øker mer enn inntektene som skal dekke renter og avdrag, gjør kommunen mer sårbar for renteøkninger.

Sammenlignet med utviklingen i gjeldsgraden for kommune-Norge generelt, har utviklingen i gjeldsgraden fra 2014 og til 2017 har vært mye lik i Nordre Land kommune og i landet for øvrig, men Nordre Land har ligget godt under landsgjennomsnittet i gjeldsgrad. I 2018 økte gjeldsgraden i Nordre Land vesentlig, mens kommune-Norge ellers økte svakt. Men fra 2019 har gjeldsgraden i Nordre Land kommune fortsatt å øke kraftig, mens summen av alle landets kommuner har redusert sin gjeldsgrad. Dette gjør at Nordre Land i 2019 for første gang har en gjeldsgrad over landsgjennomsnittet. At Nordre Land kommune allerede ligger over landsgjennomsnittet på denne indikatoren, er et apropos når en i tillegg vet at det er vedtatt store utbygginger og investeringer de nærmeste årene som vil øke gjeldsgraden ytterligere.

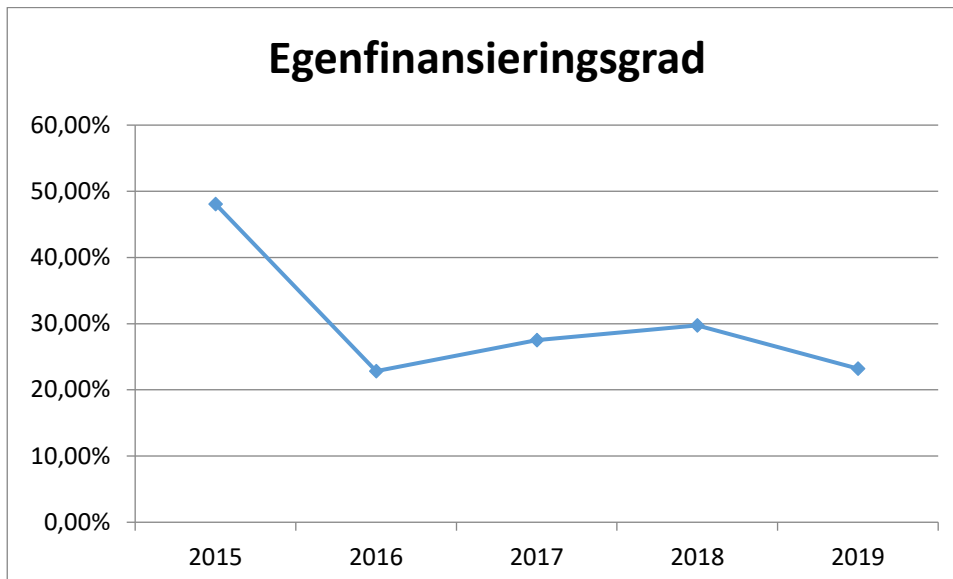
Hvis en holder gjeld knyttet til selvkostområdene og startlån/formidlingslån-ordningen utenfor, og ser på gjeld knyttet til investeringer i varige driftsmidler, kan en se på utviklingen i gjelden som skal finansieres av driftinntektene. Dette er renteeksponert gjeld. Grafen nedenfor viser utviklingen i renteeksponert gjeld de siste fem årene:

Den renteeksponerte gjelden ble redusert fra 2016 til 2018. I 2018 økte gjeldsgraden for total gjeld vesentlig (se grafen øverst), mens den renteeksponerte gjelden altså ble redusert. Dette skyldes en stor økning i gjeld knyttet til selvkostområdene, mens andre investeringer i varige driftsmidler var lave. Fra 2019 har renteeksponert gjeld økt, med økt gjeldsgrad.

2.7 Egenfinansiering av investeringer

Investeringer kan finansieres med egne midler som stammer fra tidligere oppsparte midler i fond, inntekter i investeringsregnskapet, overført fra drift eller kommunen kan ta opp lån for å finansiere investeringer i varige driftsmidler. Egenfinansiering av investeringer bidrar til å redusere behovet for å foreta låneopptak, noe som igjen bidrar til å holde rente- og avdragsutgiftene lavere på sikt. Grafen nedenfor viser utviklingen i egenfinansieringen av investeringsutgiftene de siste fem årene:

Som grafen viser finansierte Nordre Land kommune ca. 23 % av de totale investeringsutgiftene med egne midler i 2019, og 77 % med lån. Det er en høyere bruk av lånemidler enn de siste årene. Nordre Land kommune ligger i 2019 under målet for egenfinansiering av investeringer på 30 %.

3 Avvik budsjett-regnskap

En kommune er budsjettstyrt, og det er i stor grad tilgangen/bevilgningen av midler som styrer aktiviteten. Avvik fra budsjett er den økonomiske faktoren som følges opp tettest i løpet av tertialrapportene til det politiske nivå og løpende i den administrative økonomistyringen. Det er vanskelig å treffe nøyaktig, men store avvik gjør at man må se nærmere på årsakene og om nødvendig forbedre den økonomiske kontrollen.

3.1 Fellesinntekter/fellesutgifter

Ansvar		Regnskap i år	Budsjett inkl. endring	Avvik
17112	Konsesjonskraft	-8 964 941	- 9 648 000	683 058
81111	Skatter	-155 139 689	- 151 000 000	-4 139 689
81121	Eiendomsskatt	-32 899 275	- 32 000 000	-899 275
82111	Statlige rammetilskudd	-240 484 611	- 239 478 000	-1 006 611
82131	Statstilsk. flyktninger	-15 863 636	- 15 095 000	-768 636
82522	Kompensasjonstilskudd	-2 139 327	- 1 800 000	-339 327
91111	Renter / omkostninger på lån	7 992 330	6 600 000	1 392 330
91112	Andre renter / omkostninger	-9 082 627	- 8 000 000	-1 082 627
92111	Avdrag på lån	19 909 777	18 200 000	1 709 777
93111	Disposisjonsfond	3 623 647	5 321 000	-1 697 352
93121	Bundne driftsfond	215 726	-	215 726
97111	Overf. til kapitalregnskap	2 000 000	2 000 000	0

- = merinntekt eller mindretgift

+ = mindreinntekt eller merutgift

Ansvar 17112 Konsesjonskraft er knyttet til inntektene fra salget av kommunens konsesjonskraft, 39,88666 GWh. I 2019 ble konsesjonskraftvolumet solgt til en fast pris på 35,63 øre/kWh. Inntektene ble budsjetterte etter fastprisen som det er inngått avtale om for 2019. Det var et lite usikkerhetsmoment knyttet til kostnaden for kjøp av konsesjonskraften, da OED-prisen (innkjøpsprisen) for året ikke er kjent når budsjettet utarbeides. For 2019 benytter Nordre Land kommune deler av konsesjonskraften som strøm til egne bygg, anslått til ca. 1 GWh. Denne delen av konsesjonskraften avregnes mot prisene i spotmarkedet, og medfører derfor også en usikkerhet. Disse to usikkerhetsmomentene, samt noe avregning fra 2018, gir noe mindreinntekter på området konsesjonskraft.

Nordre Land kommune hadde merinntekter på skatter sammenlignet med budsjett på vel kr 4,1 mill. i 2019. Totalt hadde Nordre Land kommune en økning av sine skatteinntekter på 4,5 % mot en økning i landet på 4,7 %. Med en noe lavere vekst i skatteinntektene i Nordre Land enn i kommune-Norge for øvrig, vil inntektsutjevning slå positivt ut og det vil også bli høyere rammetilskudd.

Eiendomsskatt gav en merinntekt i forhold til budsjett på i underkant av kr 0,9 mill. At eiendomsskatteinntektene ble noe høyere enn opprinnelig budsjettert, skyldes i hovedsak at budsjetterte eiendomsskatteinntekter for 2019 ble nedjustert på grunn av varslede endringer i eiendomsskatteloven knyttet til produksjonsinstallasjoner i verker og bruk, og at denne nedgangen ble

noe oppveid av økte skattegrunnlag på kraftverk. I tillegg er det innført eiendomsskatt fra 84 nye eiendomsskatteobjekter.

Statstilskudd flyktninger ble vel 700.000 kr høyere enn budsjettet. Inntekter knyttet til flyktninger avhenger av antallet som bosettes inneværende år. I 2019 bosatte Nordre Land kommune 10 flyktninger, i tråd med tildelingen. Tilskudd knyttet til enslige mindreårige flyktninger er noe over budsjett, noe også integreringstilskuddet er. Nordre Land kommune har overført til andre kommuner integreringstilskudd og særskilt tilskudd til enslige mindreårige innvandrere som har flyttet fra Nordre Land.

Statlige rammetilskudd gav en merinntekt sammenlignet med regulert budsjett på kr 1 mill. Dette skyldes merinntekter knyttet til inntektsutjevning som følge av høyere skatteinngang i Norge generelt enn i Nordre Land.

Renter og omkostninger knyttet til Nordre Land kommune sine lån i Kommunalbanken, KLP og Husbanken ble kr 1,6 mill. høyere enn budsjettet. Styringsrenten har doblet seg i løpet av 2019, fra 0,75 % ved inngangen til året til 1,5 % ved nyttår. Dette har medført tilsvarende økning i kommunens flytende renter. Det var ikke tatt høyde for en slik renteøkning da budsjettet ble utarbeidet. Merutgifter på renter knyttet til lån har derfor sammenheng med økte renter i 2019, samt låneopptak i Husbanken i februar, som da gir renter og avdrag for store deler av 2019 som ikke var budsjettet. Gjennomsnittlig rente i 2019 ble ca. 1,93 %. Renteinntekter fra videreutlån Husbanken ble vel 200.000 kr høyere enn budsjettet.

Under andre renter og omkostninger er renteinntektene på bankinnskudd vel 300.000 kr over budsjett. Andre renteinntekter er knyttet til videreutlån til VOKKS og renteinntekter knyttet til kommunale krav, ble som budsjettet. Gevinst fra finansielle instrumenter ble vel 800.000 kr høyere enn budsjettet.

Avdrag på lån er kr 1,7 mill. over budsjett. Dette skyldes periodisering av avdrag på ordinære innlån.

Avsetning til disposisjonsfond er kr 1,7 mill. lavere enn opprinnelig budsjett, som skyldes den pliktige strykningen som er foretatt. Det generelle disposisjonsfondet ble derfor ikke styrket med opprinnelig budsjettet avsetning på kr 7,271 mill., men kr 5,5 mill. Fondsavsetninger i tråd med budsjettet er viktig for å søke å bygge opp og opprettholde et disposisjonsfond som sikrer robusthet og økonomisk buffer til å møte økonomiske utfordringer eller ønskede politiske satsninger. Det generelle disposisjonsfondet ble totalt sett styrket i 2019.

Ett annet element inn i samme bilde er gjennomføringen av overføringer fra driftsregnskapet til investeringsregnskapet. For det første er dette en nødvendig overføring, da innbetalt egenkapitalinnskudd til KLP ikke kan finansieres på annen måte enn gjennom egenfinansiering. For det andre bedrer en slik overføring kommunens økonomiske stilling ved at egenkapitalfinansieringen, netto driftsresultat og gjeldsgraden bedres. Overføring fra drift- til investeringsregnskapet er som budsjettet, kr 2 mill.

3.2 Tjenesteområdene

		Regnskap	Budsjett inkl. endring	Budsjett	Avvik i NOK
111	Politiske utvalg	4 262 087	4 136 107	4 136 000	125 980
118	Tilleggsbevilgninger	-	- 256 000	- 256 000	256 000
119	Lønnsporten	-	66 923	4 689 000	- 66 923
12	Sentraladministrasjon	28 989 561	32 124 297	31 928 000	- 3 134 735
17	Næring	- 8 863 128	- 9 648 000	- 9 648 000	784 871
18	Kirke og trossamfunn	5 370 600	5 439 000	5 439 000	- 68 400
19	Pensjonsforhold	1 293 854	-	-	1 293 854
22	Grunnskole	69 736 822	69 029 755	68 227 000	707 067
23	Kommunale barnehager	38 483 534	36 851 295	36 285 000	1 632 239
33	Velferd	61 315 397	59 403 109	59 038 000	1 912 288
36	Helse og omsorg	171 139 109	164 894 235	160 833 000	6 244 874
39	Samhandlingsreformen	175 860	110 000	110 000	65 860
44	Samfunnsutvikling	49 650 299	48 578 592	48 192 000	1 071 707
45	Vann og renovasjon	- 9 411 920	- 5 359 916	- 5 491 000	- 4 052 004
5	Kultur	9 725 607	9 882 603	9 820 000	- 156 995
kap 8/9	Fellesinnt/fellesutg	- 452 587	-	-	- 452 587

- = merinntekt eller mindreutgift

+ = mindreinntekt eller merutgift

Området politisk styring inneholder utgiftene til de politiske organene, og området har noe merforbruk knyttet til fast godtgjørelse og noe mindreutgifter på kontrollutvalg som veier opp for noe av merutgifter på politiske utvalg.

På området tilleggsbevilgninger er det en netto ufordelt ramme knyttet til budsjettert reduksjon i driften som følge av at mereffekt ved innføring av ubetalt spisepause og effektiviseringsgevinster som følge av digitalisering.

Lønnsporten fordeles enhetene etter inneværende års lønnsoppgjør. Den avsatte lønnsporten for 2019 var ikke tilstrekkelig til å dekke enhetens merutgifter i forbindelse med lønnsoppgjøret. Avsatt pott ble derfor fordelt i sin helhet fra fellesområdet til enhetene.

Mindreforbruk på sentraladministrasjonen skyldes i stor grad opprydding i lisensutgifter på IKT-området, samt antatt periodisering mellom 2019 og 2020 for lisensutgifter. Tjenesteområdet har også hatt sykefravær uten innleie, noe som gir inntekter fra refusjon sykepenger. Nordre Land kommune sin andel av utgiftene i Gjøvik og Land barnevern for 2018 ble stipulert, da dette ikke var klart ved regnskapsavleggelse 12. februar. Her ble det en mindreutgift sammenlignet med det stipulerte, og kr 1,3 mill. ble inntektsført på fellesområdet, som ligger under sentraladministrasjonen.

Området næring er kommentert under fellesinntekter og fellesutgifter.

Pensjonsforhold er fellesområdet der premieavviket inntektsføres og amortiseres, samt der avregningen av pensjon for hele kommunen regnskapsføres. Merutgifter på pensjonsområdet i 2019 er i hovedsak knyttet til avregningen av pensjon KLP på kr 2,7 mill. pluss arbeidsgiveravgift. I Statens Pensjonskasse (SPK) var det løpende utgiftsført for mye, slik at avregningen bidro positivt med en inntektsføring på kr 1,2 mill.

Grunnskole har et merforbruk på 700.000,- tilsvarende 1 % av budsjettet. Dette til tross for tett og stram økonomistyring i 2019. Nyoppståtte behov, bortfall av inntekter, økning i skyssutgifter og kjøp fra kommuner som ikke var kjent ved budsjettlegging har skapt store utfordringer med å holde den økonomiske ramma. Økte driftsutgifter handler blant annet om et merforbruk på skyss på over 200.000,- og merforbruk på kjøp fra kommuner på 600.000,-. Tjenesteområde Grunnskole har liten eller ingen innvirkning på disse utgiftene. Det har vært holdt igjen på vikarbruk, flere klasser har hatt redusert bemanning i perioder med fravær og det har vært holdt igjen på innkjøp av undervisningsutstyr for å redusere merforbruket.

Barnehage har samlet sett et merforbruk på 1.632.240,- i 2019, et avvik på 4,43%. Årsakene er sammensatt. Selv med et høyt sykefravær, så har barnehagene klart å redusere noe innleie, både ved at det har vært et godt samarbeid mellom avdelinger og barnehagehus, samt at styrere har bidratt ute på avdeling ved behov. Det har vært noe feilbudsjettering vedrørende både sykelønnsutgifter og sykelønnsrefusjon. Regnskapet for 2019 viser 860.000,- mindre i brukerbetaling enn budsjettet. Det er vanskelig å forutse antall barn ved budsjettlegging i desember, når søknadsfristen er mars året etterpå. Estimatenes gjøres ut fra fødselstall og erfaringstall på hvor mange 1-åringer som går i barnehagen. Med overgang til ett hovedopptak vil dette bli mer forutsigbart. Det er i tillegg omkring 30 barn med redusert foreldrebetaling. Innføring av ny pedagognorm i 2018 har fått konsekvenser for lønnsutgifter i 2019, da antall pedagoger styres etter antall barn, som ikke var kjent på budsjetteringstidspunktet. Det ble i 2019 budsjettet med en reduksjon av ansatte på grunn av et foreløpig estimert nedgang i antall barn. Dette ble ikke effektivt fordi nedgangen i antall barn ikke ble så høy som forventet, og dette medførte et merforbruk for 2019, da bemanningen per antall barn er hjemlet i lov. Driftskostnader er holdt igjen og bidrar til å redusere merforbruket med 300.000,- Det går på bekostning av innkjøp av inventar og utstyr. Det ble i tillegg fra høsten 2019 redusert bemanning utfra belagte antall plasser. Dette endret seg fra tallene fra vårhalvåret til nytt barnehageår i august.

Tjenesteområde Velferd har totalt sett et merforbruk på ca. kr 1,9 millioner. Det fordeler seg i hovedsak på administrasjon på grunn av kjøp fra annen kommune, og barnevern. Da budsjett for barnevern ble lagt for 2019, var ikke fordelingsnøkkel avklart. Derfor ble budsjettet lagt uten et mottatt budsjett fra vertskommunen. NAV hadde et merforbruk på kr 255.000,- som ble saldert med flyktningefond, på grunn av økte utgifter ved overføring av oppgaver fra Læringscenteret. Merforbruket på Læringscenteret ble saldert med ca. kr 1,8 mill. fra flyktningefond for å komme i balanse, etter at nedtrekk fra høsten på grunn av nedgang i antall deltakere ikke ble effektivt. Helsesykepleiertjenesten og Psykisk helse og rus er i balanse. PPT har et mindreforbruk på grunn av sykelønnsrefusjon.

Helse og omsorg har et merforbruk på vel kr 6,2 mill. Fastlønn er i balanse. Merforbruk på innleiepostene lønn er ca. kr 5,8 mill. i forhold til budsjett 2019. Dette skyldes i all hovedsak tre forhold: høyt sykefravær, ekstra innleie ved bruk av de 4 fryste plassene/overbelegg og økt innleie av personell

grunnet tidligere utskrivelser fra sykehuset. Tjenesteområdet har i 2019 brukt ca. kr 3,3 mill. mer enn i 2018 på vikarpostene knyttet opp mot sykefravær. Ekstra innleie knyttet opp mot høy aktivitet er ca. kr 2,5 millioner. Tjenesteområdet ser at utgifter knyttet til medisiner og medisinske forbruksvarer øker mye, ca. kr 1,1 mill. over budsjett for 2019, et avvik på over 55 %. Mere komplekse sykdomsforløp, tidligere utskrivelser og mere ansvar overflyttes fra spesialisthelsetjenesten til kommunene.

På ansvarsområdet til samhandlingsreformen er det et merforbruk på ca. 66.000,-. Nordre Land kommune betalt i 2019 for 36 overliggerdøgn på sykehus i 2019.

Driftsregnskapet for tjenesteområdet Samfunnsutvikling endte med et merforbruk på kr 1.071.708,-. Dette var ca. kr 1 mill. bedre enn antatt i 2. tertialrapport. Grunnen til merforbruket skyldes i stor grad vedlikehold av kommunale veger som endte på kr 2 mill. på grunn av en snørik vinter 2018/2019. Også vedlikehold av eiendom endte på et merforbruk på ca. kr 1 mill. Det ble iverksatt innkjøpsstopp høsten 2019 for å redusere merforbruket på totalrammen. Enheter som klarte seg med mindreforbruk i 2019 var Brann, Renhold og administrasjon. Sistnevnte på grunn av vakante stillinger.

Selvkostområdene endte med merinntekter på ca. kr 4 mill. Dette har sammenheng med økte investeringer på selvkostområdene, og at selvkostområdene derfor skal være med å dekke økte rente- og avdragskostnader og økt andel indirekte kostnader. På grunn av stor pågang av nye tilkoblinger, ble det positivt resultat for selvkostområdet i Synnfjell avløp i 2019, som blir avregnet mot underskudd i selvkostområdet for 2018.

For selvkostområdene vann og avløp er selvkostgraden over 100 %, og årets merinntekter er avsatt til selvkostfond. For selvkostområdene slamtømming, renovasjon og feiing er selvkostgraden under 100 %, og merkostnadene er dekket av selvkostområdets fond (tidligere avsatte merinntekter). For selvkostområdene spredt avløp, bygg/eierseksjonering og kart/oppmåling, er selvkostgraden hhv. 86,5 %, 81,6 % og 92,7 %.

Selvkostområdet Synnfjell har to underområder, vann og avløp. Selvkostområdet Synnfjell vann hadde merkostnader på kr 208.357,-. Siden dette er et nytt selvkostområde er det ikke selvkostfond som kan dekke merforbruket, og merkostnaden må derfor legges ut av kommunens generelle inntekter. Merforbruket blir satt på en memoriakonti, og vil kunne dekkes inn senere år hvis inntektene på selvkostområdet blir høyere enn utgiftene.

Tjenesteområde Kultur hadde et lite mindreforbruk i 2019. Gjennom året så utviklingen ut til å gå i retning av et mindre merforbruk, og det ble derfor iverksatt tiltak for å redusere utgiftene. De to siste månedene snudde utviklingen, og blant annet kinobesøket hadde et oppsving.

3.3 Investeringer

Nordre Land kommune har i 2019 stått i startgropa av mange vesentlige investeringsprosjekter. I Torpa skal det bygges ny barne- og ungdomsskole. I 2019 er det gjennomført forprosjekt og anbudskonkurranse for totalentreprise. Planlagt byggestart er sommeren 2020, og vil bli det største prosjektet som er gjennomført i kommunal regi her i Nordre Land.

Ny skjermet avdeling er bygget på Landmo i løpet av 2019. Dette er et prosjekt på om lag kr 12 mill. netto, og er ferdigstilt i februar 2020. Samtidig har renovering av avdeling 2 på Landmo påløpt gjennom hele året. Her har blant annet hele ventilasjonsanlegget blitt skiftet ut, og flere rom og fellesarealer er pusset opp i tråd med en fireårsplan som vi nå er halvveis igjennom.

På Dokka pågår prosjektering for renovering av Dokka avløpsrenseanlegg. Her er byggestart forventet i løpet av år 2020, og vil bli et vesentlig prosjekt innen selvkostområdet avløp.

Skjønnsretten har i 2019 fastsatt kjøpesum av vann- og avløpsanlegg i Synnfjell Øst til kr 18 mill. pluss saksomkostninger, noe som tilsvarer pristaket fastsatt i kjøpsavtalen. Videre har begge avløpsrenseanleggene i fjellet fått vesentlig oppgradering for å tilfredsstille krav til rensekvalitet. Det er også gjennomført flere ledningsprosjekter i fjellet for å koble til flere abonnenter til VA nettet. Samtidig pågår også utarbeidelse av reguleringsplaner for fremtidige ledningstraseer som skal ivareta behov for vann og avløp til om lag 1200 nye hytter.

Flere av kommunens investeringsprosjekter har de siste årene gitt høye merforbruk. Spesielt på prosjekter med grunnarbeid, arbeid med IKT eller utskifting av elektro, har det ofte sprukket på bevilgede rammer. Det gjøres derfor grep for å få bedre kontroll. Ny rutine for budsjettering er på plass, ny rutine for prosjektoppfølgning er på plass, og det er vedtatt at alle prosjekter innen VA skal opp som enkeltsaker til politisk behandling før igangsetting.

Vi er imidlertid i startfasen av enorme investeringer både innen skole, samt vann og avløp. Investering i ny skole i Torpa vil få stor belastning på kommunens driftsbudsjett i årene fremover. Det samme gjelder investeringer innen vann og avløp i fjellet, der kommunen er avhengig av løpende oppføring av nye hytter for å balansere selvkostregnskapet med tilvekst av abonnenter samt anleggsbidrag og tilkoblingsavgifter fra nye enheter.

4 Årets resultat og betydning for framtida

Nordre Land kommune har en innarbeidet praksis knyttet til premieavvik som er økonomisk god. Med ett års amortisering, vet vi at premieavviket kommer som inntekt et år, og skal utgiftsføres tilsvarende året etter. At kommunen da har en praksis med å avsette hele premieavviket til disposisjonsfond for å finansiere neste års utgifter, er en praksis som gi mulighet for en forutsigbarhet på dette området og som er økonomisk smart både på kort og lang sikt.

På tross av et 2019 med god vekst i skatteinntekten, måtte Nordre Land kommune redusere/stryke deler av budsjettet avsetning til disposisjonsfond. Alle tjenesteområdene, med unntak av Kultur, hadde merforbruk sammenlignet med budsjett. Dette vitner om utfordringer i driften, med rammer med lite eller ingen buffere, slik at uforutsette hendelser vil gi behov om sterkere omprioriteringer. Årets regnskap viser at det må jobbes videre med endringer for å ruste organisasjonen til å møte framtidens etterspørsel på en økonomisk bærekraftig måte.

I 2019 lå Nordre Land kommune for første gang over landsgjennomsnittet på langsiktig gjeld i forhold til brutto driftsinntekter. Ordinære renter og avdrag på lån skal finansieres av driftsinntektene, og med reduserte driftsinntekter de to siste årene og økt gjeld, bli kommunen mer sårbar for renteøkninger. Med de store investeringene Nordre Land kommune står ovenfor de nærmeste årene, både innen skole og vann- og avløpsseksjonen, er det viktig å huske på at Norge de siste årene har opplevd historisk lave renter. Finansmarkedet tror på lave renter de nærmeste årene, men på lang sikt vil stor lånegjeld og en rente mer på et normalnivå, medføre store merutgifter til renter, som igjen vil bety mindre rammer til enhetene.

Med ny kommunelov kom et økt fokus på langsiktig økonomiforvaltning og økonomiforvaltning som sikrer at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid. Et tjenestenivå tilpasset de økonomiske rammene og tilstrekkelige buffere til å kunne tåle endringer, er viktig for å kunne ha en langsiktig økonomiforvaltning over tid. Med solide buffere vil en også ha muligheter til å gjennomføre politiske satsninger og gjøre disposisjoner som er økonomisk lønnsomme i det lange perspektivet. For 2019 ble disposisjonsfondet økt, ved at den største delen av den budsjetterte avsetningen til disposisjonsfond kunne avsettes. På den måten ble ikke fondet tappet selv om det i løpet av året ble fattet vedtak om bruk. Fortsatt fokus på å bygge opp en økonomisk robust kommune og tilstrekkelige ramme til å bygge opp et handlingsrom, blir viktig også i årene som kommer. Netto driftsresultat er en økonomisk størrelse som er så viktig i det kommunale regnskapet. Med et netto driftsresultat på linje med anbefalingene, vil en kommune over tid ha den nødvendige robustheten.

Regnskapet for 2019 viser at det er underliggende økonomiske utfordringer i driften i Nordre Land kommune. Endringer i behov hos brukere og flere brukere med tjenestebehov, gir store utslag økonomisk. Inntektene øker ikke tilsvarende utgiftsøkningen. Erfaringene etter 2019 må brukes inn i arbeidet med de økonomiske utfordringene som venter i 2020, slik at Nordre Land kommune kan få en langsiktig, robust kommuneøkonomi som er solid og der de økonomiske reservene er tilstrekkelige til å sikre stabilitet ved uforutsette hendelser og der man har nødvendige buffere til å kunne gjøre politiske satsninger.

5 Redegjørelse for likestilling

Viser til vår visjon i arbeidsgiverpolitikken: *LandsByLivet – mangfold og muligheter*, med våre verdier: åpen, offensiv og ansvarlig. Nordre Land kommune skal ha attraktive arbeidsplasser, hvor innbyggere og besøkende skal oppleve oss som raus, åpne og inkluderende.

Å fremme mangfoldighetsperspektivet er en kontinuerlig prosess som må utøves på alle arenaer og i all tjenesteyting i kommunen.

Tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering:

- Nordre Land Kommune har i sin tilsettingsprosedyre nedfelt at det bør etterstrebes at søkere av begge kjønn, andre nasjonaliteter og personer med nedsatt funksjonsevne blir vurdert og invitert til intervju. Ved kvalifiserte utenlandske søkere, skal minst en søker som hovedregel innkalles til intervju.
- I tråd med Hovedtariffavtalen § 2.2 skjer tilsetninger etter kvalifikasjonsprinsippet. Når søkere av begge kjønn står kvalifikasjonsmessig likt eller tilnærmet likt, kan søker hvis kjønn er underrepresentert foretrekkes når dette er i samsvar med likestillings- og diskrimineringsloven.
- Det er nedfelt i rutinene for tilsetning at uønsket deltid alltid skal vurderes før ekstern utlysning. Arbeidsgiver skal etter hovedtariffavtalen drøfte prinsippene for bruk av deltidsstillinger med de tillitsvalgte.
- Det er fokus på likelønn ved rekruttering. Fastsettelse av lønn utover tariff avgjøres sentralt, slik at det er mulig å holde fast ved denne lønnspolitikken.
- Fokus på likelønn i lønnsforhandlinger, uavhengig av sentrale føringer. Dette gjelder stillinger på alle nivåer, fra assistenter, fagarbeidere, høgskole til lederavlønning. Uønskede skjevheter i lønn var prioritert fra arbeidsgivers side i lokale lønnsforhandlinger i kap. 3 og 5 også i 2019. (Ikke lokale lønnsforhandlinger i kapittel 4 i 2019). Sammenligning av lønnsutvikling mellom kjønn i kap. 3 og kap 5. ble lagt fram i lønnspolitiske drøftingsmøter i 2019.
- Det gis et seniortillegg på kr 7.000,- per år for ansatte for aldersgruppen 64-66 år som ikke tar ut avtalefestet pensjon, AFP. (Forhandlet i år 2000, gjelder ikke lærere).
- Ansatte fra 60 år blir hvert annet år invitert til en kursdag, med blant annet informasjon om pensjonsrettigheter og evt. andre temaer det er meldt interesse for. Kurset ble sist avholdt i april 2018 med 44 påmeldte. Neste seminar er i april 2020.
- Nye rutiner for varsling av kritikkverdige forhold, herunder mobbing og trakassering, diskriminering, ble vedtatt i november 2019. Rutinen skal blant annet ivareta at varsleren opplever det som trygt og

nyttig å varsle. Elektronisk avvikssystem ble innført i 2019. Implementering av varslinger i dette systemet skjer i 2020. Et slikt system vil blant annet bidra til at det er enklere å melde om kritikkverdige forhold, samt at alle meldinger og oppfølging av disse blir dokumentert.

- Nedfelt policy for å hindre mobbing og trakassering i dokumentet Arbeidsgiverpolitikk og Etske retningslinjer.
- Det ble høsten 2019 vedtatt nytt reglement for administrasjonsutvalget i Nordre Land kommune, hvor blant annet noen av oppgavene er: *I løpet av det første året etter et valg skal administrasjonsutvalget vedta en arbeidsgiverstrategi som blant annet skal omfatte inkludering, likestilling og heltid/deltidsproblematikk.* Arbeidet med ny arbeidsgiverstrategi er ventet sluttstilt i mai 2020. Administrasjonsutvalget er også kommunens likestillingsutvalg.

Stillingsstørrelse og heltidskultur

Pr. 31.12.2019 Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	Menn 2019	Menn 2018	Menn 2017	Kvinner 2019	Kvinner 2018	Kvinner 2017
Fast ansatte, alle stillinger	84,7%	85,52 %	86,13 %	78,96%	74,67 %	74,44 %
Sykepleier/spesialsykepleier*	71,9%	77,9 % *	77,7 %*	81,34%	80,44 %	81,38 %
Fagarbeidere, hjelpleiere, spesialhjelpepleiere, helsefagarbeidere	87,72 %	90,75 %	95,21 %	73,47%	67,6 %	66,73 %
Assistent og pleiemedarbeider	48,16 %	53,08 %	50,24 %	45,5 %	50,84 %	52,35 %

*Nedgang i stillingsstørrelse hos mannlige sykepleiere skyldes rekruttering av menn i helgestillinger. Uten helgestilling er snittstørrelse for mannlige sykepleiere/spesialsykepleiere ca. 97 % i 2017 og ca. 93 % i 2018.

- Av 229 fagarbeidere er det 33 kvinner med 100 % stilling og 18 menn med 100 % stilling.
- Av 65 sykepleiere/spesialsykepleiere er det 19 kvinner som er innmeldt med 100 % stilling og 0 menn som er innmeldt med 100 % stilling.
- 6 av 7 vernepleiere (begge kjønn) jobber i 100 % stilling.

Lønn

I lønnskapitlet hvor det er sentrale forhandlinger vil lønnsforskjeller i all hovedsak dreie seg om ulik ansiennitet og utdanningsnivå. Kommunen har derfor valgt å se på de lønnskapitlene hvor det kun er lokal lønnsdannelse, selv om det er mange ulike årsaker til lønnsforskjeller. Dette kan henge sammen med f.eks. type stilling, kompleksitet i stillingen, ansvar, resultater og kompetanse, slik at stillinger ikke er automatisk sammenlignbare.

Differanse gjennomsnittlig årslønn i prosent.

Lønnskapittel 5 (f.eks. ingeniører og ulike rådgivere, ekskl. leger og psykolog) Pr. 31.12.2018	Kvinner + 14 %
Lønnskapittel 5 (f.eks. ingeniører og ulike rådgivere, ekskl. leger og psykolog) Pr. 31.12.2019	Kvinner + 6 %
Ingeniører Pr. 31.12.2018	Kvinner + 2,9 %
Ingeniører Pr. 31.12.2019	Kvinner -0,3 %
Rådgivere (innen alle tjenesteområder) Pr. 31.12.2018	Kvinner + 8,7 %
Rådgivere (innen alle tjenesteområder) Pr. 31.12.2019	Kvinner + 8,2 %
Driftsenhetsledere Pr. 31.12.2018	Kvinner - 3,9 %
Driftsenhetsledere Pr. 31.12.2019	Kvinner – 1%
Avdelingsledere kap. 3 Pr. 31.12.2018	Kvinner -1,6 %
Avdelingsledere kap. 3 Pr. 31.12.2019	Kvinner -2 %

5 Etikk

Nordre Land kommune har nedfelt egne etiske retningslinjer, som gjelder både folkevalgte og ansatte i kommunen. Det påligger ledelsen et særlig ansvar for å bygge en kultur som ivaretar kommunens etiske retningslinjer, bekjentgjøre disse for nye arbeidstakere, samt å ta opp temaet til nye gjennomganger med medarbeiderne med jevne mellomrom. Som medarbeider og forvalter av samfunnets fellesmidler skal den enkelte være bevisst på at han/hun danner grunnlaget for innbyggernes tillit og holdning til kommunen. Alle skal derfor ta aktivt avstand fra og bekjempe enhver uetisk forvaltningspraksis. Mange tjenestoområder, slik som for eksempel helse og omsorg, står nærmest daglig i etiske dilemmaer og etikk blir en naturlig del av både fagmøter, ledermøter og prosess-arbeid. Nordre Land kommune er med i klinisk etikk- komite sammen med nabokommuner, hvor etiske problemstillinger kan meldes inn for drøfting og veiledning.

6 Internkontroll

Nordre Land kommune har etablert kontrolltiltak med regler og rutiner for oppfølging og rapportering. Årsmelding, årsregnskap, tertialrapporter og eventuelle forvaltningsrevisjonsrapporter legges fram for kommunestyret. Kommunestyret vedtar også ulike reglementer og retningslinjer. Kontrollutvalget behandler også årsregnskap og årsmelding, forvaltningsrevisjonssaker og eventuelle enkeltsaker.

Kommunedirektøren er ansvarlig for at administrasjonen er gjenstand for betryggende kontroll. Internkontrollen er en del av ordinær ledelse og virksomhetsstyring. Enhetene må rutinemessig rapportere sin aktivitet med internkontroll i tertialrapportene. Det gjennomføres mye internkontrollarbeid i de ulike enhetene i kommunen. Det jobbes kontinuerlig med etablering og vedlikehold av systemene, etablering og gjennomgang av rutiner og prosedyrer, ROS- (Risiko- og sårbarhets-) analyser, kompetanseheving på området og mye mer.

I 2019 ble det anskaffet et elektronisk kvalitetssystem fra Compilo med to moduler, en for avviksmeldinger og en modul for å håndtere dokumenter. Det vurderes nå å anskaffe elektronisk verktøy for ROS-analyser og årshjul for oppfølging av frister og oppgaver. Nordre Land kommune har ikke tidligere hatt et elektronisk system for melding og oppfølging av avvik, eller et system som samler retningslinjer og rutiner i et felles dokumentbibliotek. Et slikt system vil legge til rette for at flere avvik blir meldt, og at vi har mer kontroll på oppfølgingen av meldte avvik. Alle ansatte har tilgang som brukere, og det er også mulig å melde avvik ved bruk av mobiltelefon.

Det er totalt meldt 740 avvik i systemet i den perioden systemet har vært i bruk. Ca. 80 % er avvik meldt innenfor Helse og omsorgstjenesten, og mange er knyttet til medisinalavvik. Andel avvik med høy alvorlighet er 4 %, middels 24 %, og lav 72 % for hele kommunen. Det er utarbeidet rutiner for hvordan avvik skal meldes, følges opp og lukkes. Avvik er tema på ledermøter, avdelingsmøter og tavlemøter.

NORDRE LAND
KOMMUNE